

Profittmotiverte lovbrudd i arbeidslivet

Risikovurdering arbeidslivskriminalitet 2026–2028

Sammendrag

Risikovurderingen skal gi politiet og kontrolletatene beslutningsstøtte for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet. Vurderingen skal også danne kunnskapsgrunnlag for å vurdere hvordan det offentlige bør organisere seg best mulig i dette arbeidet. Til grunn for risikovurderingen ligger en trefaktormodell for vurdering av risiko. Denne tar utgangspunkt i verdier, trusler og sårbarheter. NTAES har også gjennomført en scenarioanalyse. Disse er beheftet med usikkerhet, men gir indikasjoner på potensiell utvikling av arbeidslivskriminalitet.

Verdier

Samfunnsverdiene som skal beskyttes fra arbeidslivskriminalitet er høy oppslutning om finansiering av velferdsstaten; like konkurransevilkår; rettsikkerhet; trygghet og lovlige lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere; tillit til myndighetene; samt trygghet for kvalitet og leveringsdyktighet ved kjøp av varer og tjenester.

Trusler

Truslene som beskrives i risikovurderingen er profittmotiverte lovbrudd som gjennomføres i arbeidslivet. Disse rammer samfunnets grunnleggende samfunnsstrukturer, næringslivet og den enkelte arbeidstaker. Det er en rekke

ulike typer lovbrudd som kan knyttes til arbeidslivskriminalitet, og kompleksiteten i handlingene varierer. Trusselen øker imidlertid når kriminalitet skjer systematisk gjennom legale strukturer.

Sårbarheter

Sårbarheter er svakheter ved samfunnsverdier som gjør det mulig for trusselaktører å gjennomføre kriminalitet. I risikovurderingen er sårbarheter knyttet til en uklar forståelse av begrepet arbeidslivskriminalitet; manglende registerkvalitet; utnyttelse av sårbare arbeidstakere; gråsoner i arbeidslivet; og offentlig etterslep fremhevet.

Fremtidens arbeidslivskriminalitet

For å gi et innblikk i hvordan arbeidslivskriminaliteten kan utvikle seg frem mot 2028 er det utviklet to fremtidsscenarier, et «mest sannsynlig scenario» og et «verstefallscenario». Scenarioene viser at arbeidslivskriminalitet trolig vil bli mer utfordrende å forebygge og bekjempe. Dette skyldes særlig ny teknologi og kriminelles tilgang til nye markeder. Slik vil det i tiden fremover være viktig at politi og kontrolletatene har kunnskap og ressurser til å effektivt forebygge og bekjempe fremtidens arbeidslivskriminalitet.

Innhold

Innledning	4
Metode	5
Begrepet arbeidslivskriminalitet	7
Overlappende begreper	7
Tolkninger i etatene.....	8
Utfordringer knyttet til ulik tolkning av begrepet	9
Verdier	11
Trusler	13
Arbeidslivskriminalitet som truer grunnleggende samfunnsstrukturer	14
Arbeidslivskriminalitet som truer næringsliv	18
Arbeidslivskriminalitet som truer arbeidstakere.....	23
Sårbarheter	29
Fremtidsscenarioer: 2025–2028	31
Mest sannsynlige scenario – «Frosken i gryta»	31
Verstefallscenario – «Et system uten bremses».....	32
Veien videre	33
Vedlegg: Utvikling av scenarioer	35
Variabler.....	35
Kausalanalyse – illustrasjon	36
Sentrale ord og begreper	37

Dato	20.01.2026
Infostopp	24.11.2025
Antall sider, inkludert omslag	40

Innledning

Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenters (NTAES) risikovurdering av arbeidslivskriminalitet utarbeides for første gang i 2026. Formålet med risikovurderingen er å gi politiet og kontrolletatene beslutningsstøtte for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet. Rapporten kan også danne kunnskapsgrunnlag for å vurdere hvordan det offentlige bør organisere seg best mulig i dette arbeidet.

Utgangspunktet for rapporten er å belyse arbeidslivskriminalitet: kriminalitet som kan gi dårligere arbeidsvilkår, krenke arbeidstakers rettigheter, skade konkurransen i næringslivet eller medføre misbruk av skatte-, avgifts- eller velferdsordninger.¹ Arbeidslivskriminalitet er et utfordrende begrep, siden det overlapper med andre kriminalitetsformer, som økonomisk kriminalitet og organisert kriminalitet. I denne risikovur-

deringen legges en bred tolkning til grunn, slik at uklarheter ikke står i veien for å belyse kriminaliteten.

Til grunn for denne rapporten ligger en trefaktormodell for vurdering av risiko.²

Faktorene er:

- Verdi – det som skal beskyttes.
- Trussel – aktører, hendelser eller forhold som kan skade verdiene.
- Sårbarhet – svakheter ved verdiene som gjør dem utsatt for trusler.

Før det beskrives hvilke verdier som skal beskyttes fra arbeidslivskriminalitet, samt identifiserte trusler og sårbarheter, vil metode og begrepet arbeidslivskriminalitet redegjøres for. Forståelsen av begrepet legger føringer for hvordan kriminaliteten beskrives i risikovurderingen.

Figur 1 Risikotrekanten

1 A-kriminformasjonsforskriften. (2022). Forskrift om deling av taushetsbelagte opplysninger og behandling av personopplysninger m.m. i det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet, § 3. (FOR-2022-06-17-1045). Lovdata.

2 SN/K 296. (2014). Samfunnssikkerhet – Beskyttelse mot tilsiktede uønskede handlinger (5832:2014). Standard Norge.

Metode

Risikovurderingen bygger på informasjon fra et bredt antall kilder, både offentlig tilgjengelig litteratur og utvalgte kunnskapsprodukter fra blant annet politiet, Skatteetaten, Nav, Arbeidstilsynet, Interpol, Europol, OECD og European Labour Authority. I tillegg har NTAES bedt om rapportering på spesifikke informasjonsbehov fra a-krimsentrene, lokale

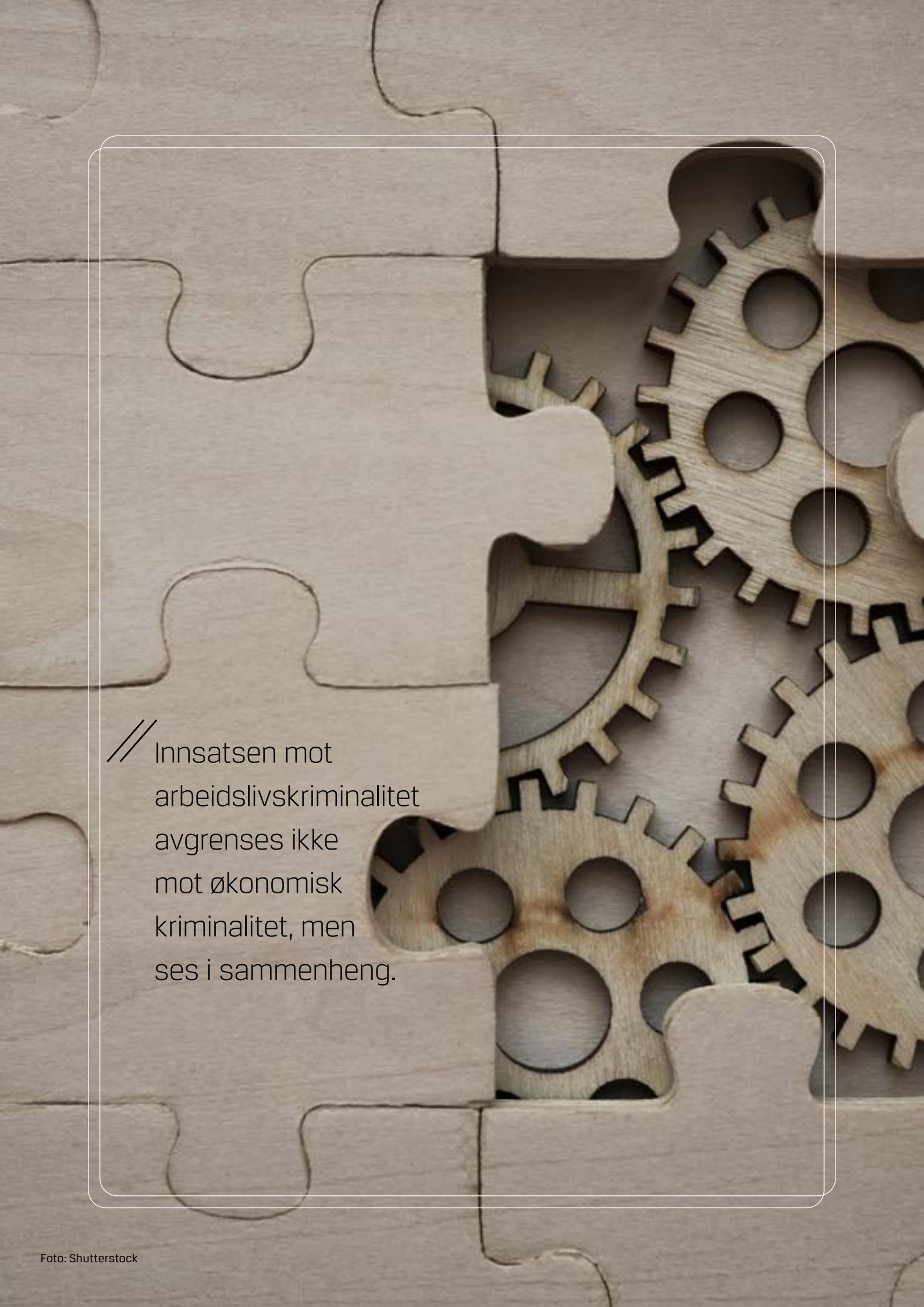
a-krimssamarbeid og etatene i a-krimssamarbeidet.³ Rapporteringsperioden har vært fra januar 2024 til og med november 2025.

Analysene i denne vurderingen er forankret i etablerte analysemetoder kjent fra etterretning og samfunnsvitenskapelig metode.^{4,5,6,7}

Foto: iStock

- 3 Etatene som inngår i a-krimssamarbeidet er politiet, Skatteetaten, Nav og Arbeidstilsynet.
- 4 Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE Publications Ltd.
- 5 Bacchi, C. (2009). *Analysing policy*. Pearson Higher Education AU.
- 6 Skjelderup, M. W., Pedersen, T., Hagestad E. T., & Stivang, N. (2025). *Etterretningsanalyse: Kritisk tenkning og strukturerte analyseteknikker* (1. utg.). Fagbokforlaget.
- 7 Haraldsson, H. (2004). *Introduction to System Thinking and CLD* (1:2004) Department of Chemical Engineering, Lund University.

The background of the entire page is a close-up photograph of wooden puzzle pieces and interlocking gears. The puzzle pieces are light-colored wood with dark outlines. The gears are also made of wood and are interlocked, creating a complex mechanical pattern. The lighting is soft, highlighting the textures of the wood.

// Innsatsen mot
arbeidslivskriminalitet
avgrenses ikke
mot økonomisk
kriminalitet, men
ses i sammenheng.

Begrepet arbeidslivskriminalitet

Arbeidslivskriminalitet innbefatter en rekke ulike profittmotiverte lovbrudd i arbeidslivet. I handlingsplanen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet beskrives det slik:

«Denne kriminaliteten skjer på bekostning av arbeidstakeres arbeidsvilkår og rettigheter, men rammer også skattefundamentet og velferdssystemet. Useriøse og kriminelle aktører som utnytter skatte- og trygdeordninger til egen fordel, bidrar til å undergrave tilliten til norske myndigheter og velferdssystemet. [...] Arbeidslivskriminalitet er en samlebetegnelse for handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen.»⁸

Overlappende begreper

Siden 2014 har arbeidslivskriminalitet vært en merkelapp for lovbrudd i arbeidslivet, men uten at det fremkommer tydelig hvilke hjemler som omfattes av begrepet. En utfordring er utydelige grenser mellom arbeidslivskriminalitet og andre samlebegrep som økonomisk kriminalitet og organisert kriminalitet. Dette bekreftes i handlingsplanen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, der regjeringen påpeker at «Arbeidslivskriminalitet er en del av økonomisk kriminalitet og det er ikke et klart skille mellom de to kriminalitetsformene».⁹ Her understreker regjeringen at innsatsen mot arbeidslivskriminalitet ikke avgrenses mot økonomisk kriminalitet, men ses i sammenheng. I Sverige brukes begrepet i tråd med dette, men utvides ytterligere. Der blir arbeidslivskriminalitet sett på som en del av «organisert brottslighet» og den kriminelle økonomien.¹⁰

Når det gjelder begrepene sosial dumping og arbeidslivskriminalitet gjør regjeringen i handlingsplanen et poeng av at det går et tydeligere skille mellom disse: «Der arbeidslivskriminalitet dreier seg om straffbare forhold, kan sosial dumping også dreie seg om useriøse arbeidsforhold uten å bryte regelverket.»¹¹

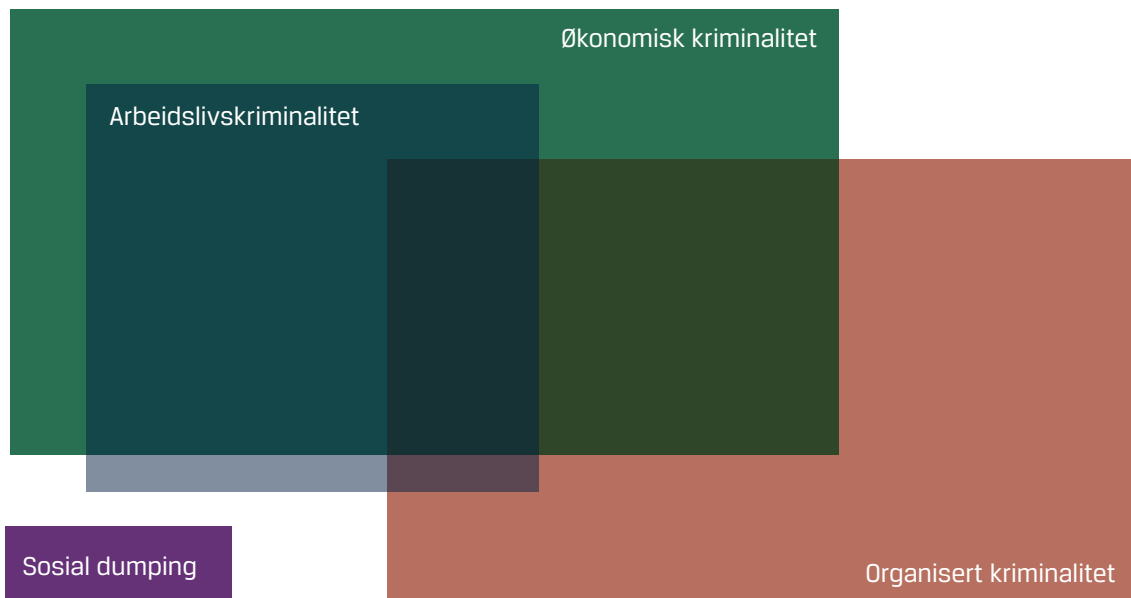
8 Departementene. (2025). *Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet*. Regjeringen.

9 Departementene. (2025). *Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet*. Regjeringen.

10 SOU 2025:25 (2025) *Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder – fortsatt arbete*. Delegationen mot arbetslivskriminalitet.

11 Departementene. (2025). *Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet*. Regjeringen, s. 5.

Kriminaliteten - unike og overlappende begreper

Figur 2 Kriminaliteten – unike og overlappende begreper

Tolkninger i etatene

Begrepet arbeidslivskriminalitet er et utgangspunkt for det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet. Siden det er utydelig hvilke lovbrudd som inngår i begrepet varierer tolkningen ut fra etatenes respektive samfunnsoppdrag og lovverkene de forvalter. NTAES erfarer også ulike tolkninger internt i etatene.

Ulike tolkninger av begrepet er særlig knyttet til om utnyttelse av sårbare arbeidstakere må være et element i kriminalitetsutøvelsen eller ikke. I stort har NTAES inntrykk av at det i noen etater og miljøer oppfattes at det må

skje en utnyttelse av arbeidstakere gjennom brudd på regelverk knyttet til arbeidsmiljø og lønn for at det skal være arbeidslivskriminalitet. Andre miljøer har ikke samme oppfattelse av at det må foregå utnyttelse av arbeidstakere, men tolker lovbrudd knyttet til skatter, avgifter og trygdeordninger som skjer i arbeidslivet som arbeidslivskriminalitet. I dette siste perspektivet blir utnyttelse av sårbare arbeidstakere kun ett av virkemidlene kriminelle bruker for å oppnå profitt på ulovlig grunnlag.

Utfordringer knyttet til ulik tolkning av begrepet

Ulikt meningsinnhold knyttet til begrepet gir noen utfordringer i samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet:

- Det blir utydelig hvilke lovbrudd det tverretatlige a-krimisamarbeidet skal forebygge og bekjempe. Med det blir samarbeidet mindre effektivt.
- For å avgjøre om et lovbrudd er arbeidslivskriminalitet, økonomisk kriminalitet eller organisert kriminalitet må det gjøres skjønnsmessige vurderinger i hvert enkelt tilfelle. Dette får konsekvenser for ansvarsfordeling og virkemiddelbruk.
- A-kriminformasjonsforskriften avgrenser muligheten til å dele informasjon for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet. Når det er uklart hvilke lovbrudd som inngår i definisjonen er det også uklart hvilken og med hvem informasjon kan deles.

- Når det er uklart hvilke lovbrudd som inngår i arbeidslivskriminalitet er det vanskelig å vite hva omfanget er, hvilken samfunnsrisiko kriminalitetsformen utgjør, hvilke trussel- og sårbarhetsreduserende tiltak som vil være målrettede og hvorvidt tiltakene har effekt for å beskytte samfunnsverdiene eller ikke.

I arbeidet med risikovurderingen har det blitt tydelig at ulik forståelse av arbeidslivskriminalitet gjør det utfordrende å komme frem til en dekkende analyse av temaet. Begrepets uklarheter må ikke stå i veien for å belyse kriminaliteten etatene skal forebygge og bekjempe. NTAES vil derfor i denne risikovurderingen ha en bred tilnærming til begrepet. Med dette vil lovbrudd der arbeidslivskriminalitet overlapper med økonomisk kriminalitet og organisert kriminalitet, samt gråsoner som sosial dumping, også omhandles i denne risikovurderingen.

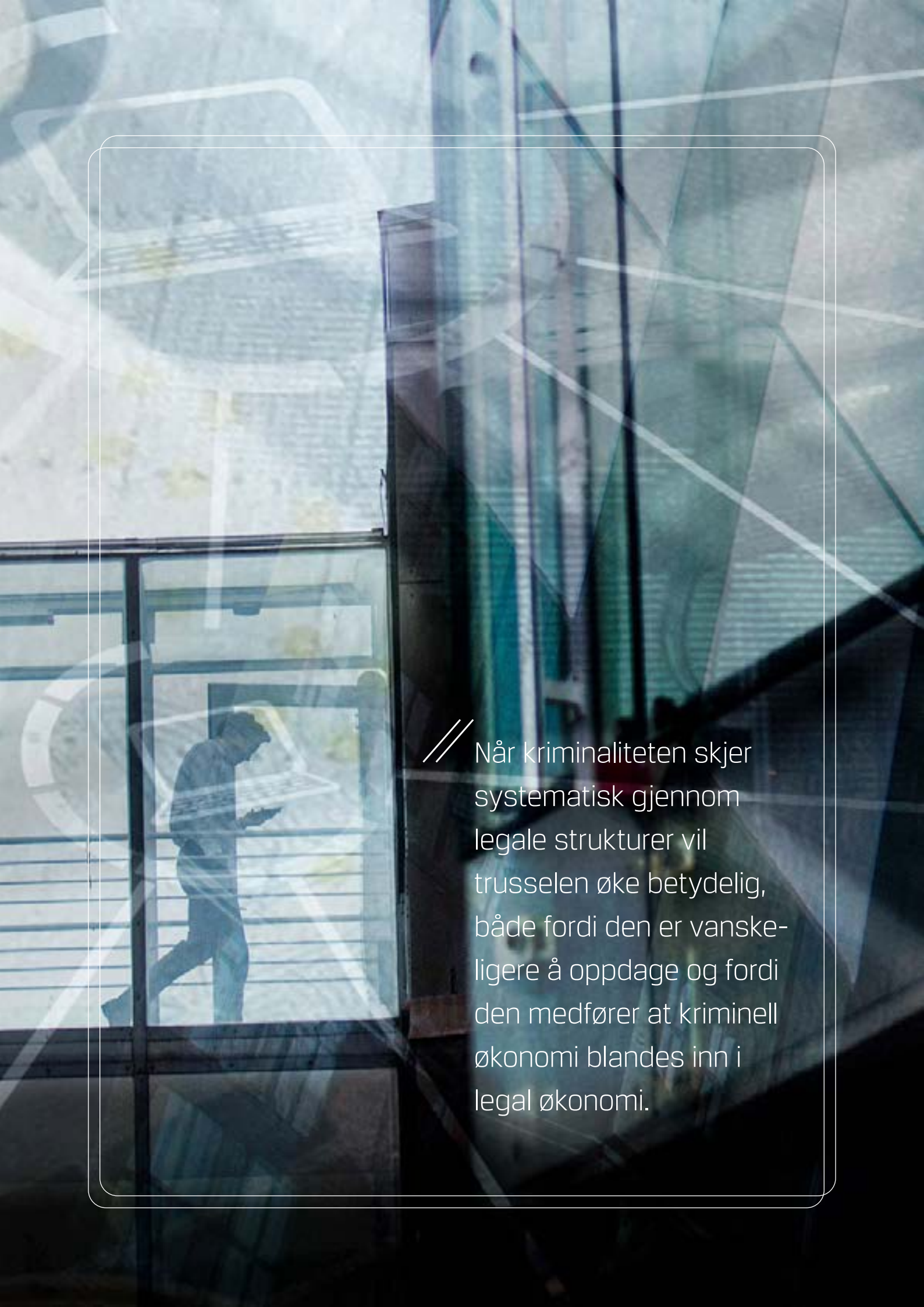
// Samfunnsverdiene som skal beskyttes fra arbeidslivskriminalitet er høy oppslutning om finansiering av velferdsstaten; like konkurransevilkår; rettssikkerhet, trygghet og lovlige lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere; tillit til myndighetene; samt trygghet for kvalitet og leveringsdyktighet ved kjøp av varer og tjenester.

Verdier

I henhold til *Felles styringsmodell for a-krim-samarbeidet* er samfunnsverdiene som skal beskyttes fra arbeidslivskriminalitet *høy oppslutning om finansiering av velferdsstaten; like konkurransevilkår; rettssikkerhet, trygghet og lovlige lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere; tillit til myndighetene; samt trygghet for kvalitet og leveringsdyktighet ved kjøp av varer og tjenester*.¹² Disse verdiene trues av kriminelle som utnytter sårbarheter i ordninger og systemer for å oppnå profitt. Dette rammer samfunnet på ulike områder:

- Grunnleggende strukturer i samfunnet, ved at lovpålagte skatter og avgifter ikke betales eller ved at stønader eller tilskudd utbetales på uriktig grunnlag. Dette svekker velferdsstaten og tilliten til myndighetene.
- Næringslivet, ved at virksomheter som følger lover og regler får dårligere konkurransevilkår enn de som ikke gjør det. Kriminelle får oppdrag på bekostning av de som driver lovlig virksomhet, siden de kan gi kunstig lave priser i tilbud.
- Arbeidstakere, ved at krav til lønns-, sikkerhets- og arbeidsvilkår ikke etterleves. Dette går særlig ut over sårbare arbeidstakere.

12 Arbeidstilsynet, Nav, politiet og Skatteetaten. (2021). *Felles styringsmodell for a-krim-samarbeidet*.

/// Når kriminaliteten skjer systematisk gjennom legale strukturer vil trusselen øke betydelig, både fordi den er vanskeligere å oppdage og fordi den medfører at kriminell økonomi blandes inn i legal økonomi.

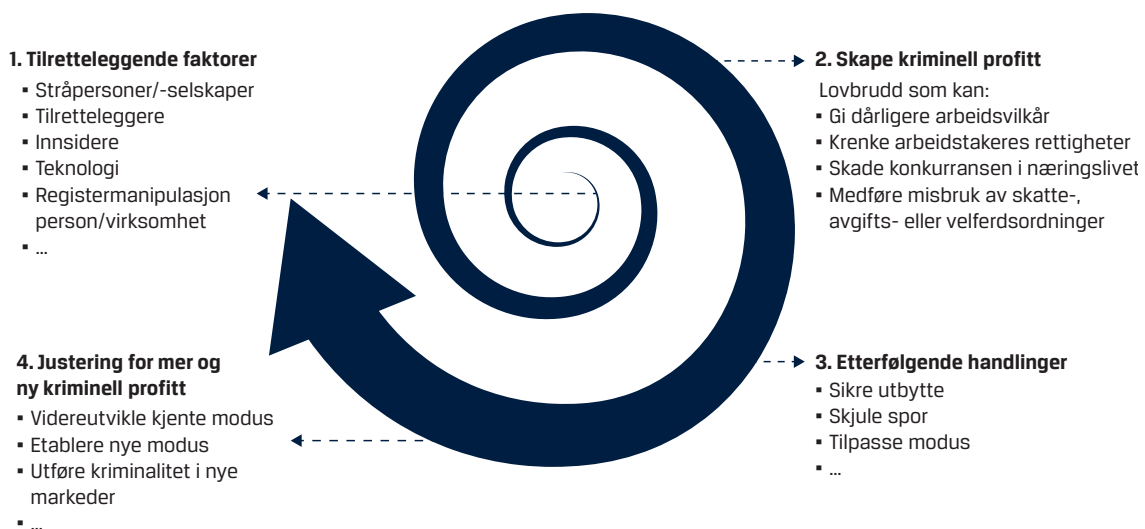
Trusler

I dette kapittelet presenteres ulike former for arbeidslivskriminalitet som truer grunnleggende samfunnsverdier, næringsliv og arbeidstakere. I beskrivelsen av truslene tas det utgangspunkt i de to første delene av NTAES' verdikjede for utøvelse av kriminalitet (figur 3).

1. Beskrivelsene av de *tilretteleggende faktorene* for arbeidslivskriminalitet viser hvordan det er mulig å gjennomføre arbeidslivskriminalitet. Dette belyser sårbarheter som kriminelle utnytter, og forberedende handlinger som må til for å skape kriminell profitt. De tilretteleggende faktorene som presenteres bygger på NTAES' omverdensanalyse, kausalanalysen og rapportering fra a-krimsentrene, lokale a-krimssamarbeid og etatene i a-krimssamarbeidet.

2. I ledd to av verdikjeden *skapes den kriminelle profitten*. Her ligger lovbruddene som knyttes til arbeidslivskriminalitet.¹³ Disse er mulig å gjennomføre på grunn av de tilretteleggende faktorene. Dette belyses gjennom modusbeskrivelser.

I tråd med risikovurderingens brede tilnærming til arbeidslivskriminalitet er truslene som beskrives under kjennetegnet ved at de først og fremst er profittmotiverte lovbrudd som gjennomføres i arbeidslivet. Dette oppnås blant annet ved at kriminelle minimerer driftskostnader knyttet til arbeidstakers lønn og sikkerhet, unnlater å betale skatter og avgifter eller tilegner seg urettmessige utbetalinger av ytelser eller refusjoner. Dette fører til at virksomheter som driver ulovlig

Figur 3 Den kriminelle verdikjeden

¹³ A-kriminformasjonsforskriften. (2022). Forskrift om deling av taushetsbelagte opplysninger og behandling av personopplysninger m.m. i det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet, § 3. (FOR-2022-06-17-1045). Lovdata.

kan tilby lavere pris og dermed vinne oppdrag på legale virksomheters bekostning. Slik er truslene også konkurransevidende. Når kriminaliteten skjer systematisk gjennom legale strukturer vil trusselen øke betydelig, både fordi den er vanskeligere å oppdage og fordi det medfører at kriminell økonomi blandes inn i legal økonomi.

I beskrivelsen av truslene som følger ønsker NTAES å kommentere følgende forbehold:

- Truslene som presenteres er ikke låst til de ulike områdene. De kan ramme flere samtidig.
- Kriminelle begår ulike former for kriminalitet. Det er ikke tilstrekkelig datagrunnlag for å gjøre analyser av forekomst og omfang av såkalt multikriminalitet i forbindelse med denne risikovurderingen. Det finnes imidlertid klare tegn på kombinasjoner av ulike kriminalitetsformer.
- Det er ikke tilstrekkelig datagrunnlag for å analysere kjennetegn ved trusselaktører i forbindelse med denne risikovurderingen. Dermed er det heller ikke mulig å identifisere geografiske områder eller demografi knyttet til aktørene.

Arbeidslivskriminalitet som truer grunnleggende samfunnsstrukturer

Verdiene som særlig knyttes til de grunnleggende samfunnsstrukturene, *finansiering av velferdsstaten og tillit til myndighetene*, trues

av bedragerier mot det offentlige. Dette skjer blant annet gjennom manipulasjon av registre, bruk av profesjonelle tilretteleggere og stråpersoner- og selskaper. Truslene fører til at velferdsstatens midler kan bidra til å finansiere kriminell aktivitet, samtidig som registre og informasjon inneholder grunnleggende feil som tilslører kriminalitet og gjør kontroll og avdekking vanskelig.

En sentral driver for denne formen for arbeidslivskriminalitet er en rask teknologisk utvikling. Fremveksten av ulike former for kunstig intelligens (KI) gjør at kriminelle kan utvikle nye modus og planlegge og koordinere kriminalitet som er mer tilsørt for kontrollapparatet enn tidligere.^{14,15} Dette styrkes ytterligere ved kriminelles bruk av aktører som spesialiserer seg på kriminalitet som handelsvare (KsH), hvor kriminelle kjøper tjenester og teknologiske løsninger som gjør gjennomføringen av kriminalitet mer effektiv og omfattende.^{16,17}

Tilretteleggende faktorer Registermanipulasjon

Til grunn for å få til mange av de lovbruddene som beskrives i denne rapporten ligger ofte én eller flere former for registermanipulasjon. Registermanipulasjon brukes som et verktøy for å få ut ulovlig profitt, ved for eksempel å registrere stråpersoner, begå ID-misbruk eller levere falske eller fiktive opplysninger. Manipulasjonene har ulik grad av samsvar med reelle forhold. Det kan være luftslott uten rot i virkeligheten, eller det kan være snakk om for

-
- 14 Europol. (2025). *European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment – The changing DNA of serious and organised crime*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- 15 Skatteetaten. (2023). *Trusselvurdering 2024* (unntatt offentlighet).
- 16 Interpol. (2024). *Interpol Global Financial Fraud Assessment*. INTERPOL General Secretaria, Lyon.
- 17 Skatteetaten. (2024). *Trusselvurdering skattekriminalitet 2024*. Etterretningsrapport. (Unntatt offentlighet)

eksempel justering av i utgangspunktet reelle beløp. I tillegg kan manipulering benyttes for å utløse profitt og skjule spor.¹⁸

Registermanipulasjon gjør det mulig å tappe midler fra velferdsstaten eller private foretak. Dette har store konsekvenser for offentlig sektor, privat næringsliv og privatpersoner.

Tilretteleggere for lovbrudd

Tilretteleggere for lovbrudd omfatter profesjonelle tilretteleggere og innsideaktører. Profesjonelle tilretteleggere er aktører med omfattende kjennskap til gjeldende lovgivning, ofte med ekspertise innen regnskap, finans, skatt, offentlige ordninger, teknologi eller jus.^{19,20} Dette inkluderer blant annet advokater, leger, regnskapsførere, revisorer og eiendomsめglere innen bank, finans eller IT.²¹ Profesjonelle tilretteleggere er også involvert i «kriminalitet som handelsvare», som viser til etableringen av forretningsmodeller hvor kriminelle tilbyr kompetanse, teknologi og informasjon som tjenester og varer, tilsvarende tjenestetilbudene i den legale økonomien. Dette inkluderer blant annet hacking, dataangrep, voldsoppdrag, salg av personinformasjon og hvitvasking.²²

En overordnet modus blant profesjonelle tilretteleggere er tilpasning av drift og

rapportering etter regelverket, som får selskapsstrukturer hvor det begås lovbrudd til å fremstå som lovlig næringsvirksomhet.²³ Dette inkluderer bruk av falske, fiktive eller manglende underlagsdokumenter, som blant annet regnskaps- og bokføringsovertredelser, lønnskostnader eller uriktige verdifastsettelse. Andre former for tilrettelegging innebærer finansiell rådgivning hvor målet er skatteunndragelse, og/eller bistand til lovlig eller aggressiv skatteplanlegging hvor reglene strekkes langt for å utnytte juridiske gråsoner.²⁴

Innsidere er personer som i kraft av sin stilling legger til rette for kriminalitet på vegne av en tredjepart gjennom kunnskap og tilganger.²⁵ Det er ikke en forutsetning at en innsider har spesialist- eller profesjonskompetanse på samme måte som en profesjonell tilrettelegger.²⁶ De kan bidra med informasjon om selskapsstrukturer, daglige rutiner, planløsninger, saksbehandling, kundelister, lekkasje av interninformasjon, informasjon om hvordan sikkerhetstiltak kan omgås og forsøk på å manipulere datasystemer.²⁷

Stråpersoner- og selskaper

Stråpersoner refererer til personer som stiller sitt navn eller identitet til disposisjon for å skjule reelle eieres tilknytning til en virksomhet eller handling. Dette kan skje ved bevisst

18 NTAES. (2024). *Registermanipulasjon*.

19 Skatteetaten. (2023). *Trusselvurdering 2024* (unntatt offentlighet)

20 Økokrim. (2024). *Trusselvurdering 2024 – Den kriminelle økonomien*.

21 Økokrim. (2021). *Temarapport: Profesjonelle aktører*.

22 Økokrim. (2024). *Trusselvurdering 2024 – Den kriminelle økonomien*.

23 OECD. (2021). *Ending the Shell Game: Cracking down on the Professionals who enable Tax and White Collar Crimes*, OECD, Paris.

24 Skatteetaten. (2024). *Trusselvurdering skattekriminalitet 2024*. Etterretningsrapport (Unntatt offentlighet).

25 Politiet. (2025). *Politiets trusselvurdering 2025*.

26 Økokrim. (2024). *Trusselvurdering 2024 – Den kriminelle økonomien*.

27 Økokrim. (2024). *Trusselvurdering 2024 – Den kriminelle økonomien*.

Truslene fører til at velferdsstatens midler kan bidra til å finansiere kriminell aktivitet, samtidig som registre og informasjon inneholder grunnleggende feil som tilslører kriminalitet og gjør kontroll og avdekking vanskelig.

deling av identitet eller uten at den som er plassert som stråperson kjenner til forholdet, altså ID-misbruk. Stråselskaper er virksomheter som opprettes med formål om å skjule reelle eiere eller tilsløre ulovlige aktiviteter ved å gjøre det uklart hvem som egentlig utfører en oppgave eller en transaksjon. Dette gjennom blant annet å utvikle selskaper med en juridisk struktur som gjør det mulig å omgå reguleringer i andre land.²⁸ Disse kan fungere både som forvaltningssteder for verdier, ofte omtalt som skatteparadiser, eller ha en formidlingsrolle ved å tilby tilsløringsteknikker.²⁹

Bransjer der det er mye informasjon om bruk av stråpersoner- og selskaper er restaurantbransjen, bygg- og anleggsbransjen, bilpleie, bilverksteder, godstransport, renhold og transportbransjen.³⁰ Her brukes personer og selskaper blant annet ved overtakelse opprettelse av enkeltpersonforetak og hvitvasking av utbytte. Stråpersoner brukes også ved utnyttelse av offentlige anbud, da bruken av stråpersoner gjør det utfordrende for oppdragsgiver å identifisere avvisningsgrunner. Stråselskaper benyttes blant annet til sanksjonsomgåelse, skatteunndragelser og mva-bedragerier.³¹

Eksempler på modus operandi

Kriminelle aktører og nettverk benytter seg av virkemidler som gjør at kriminaliteten skal fremstå legal, og dermed blir utfordrende å oppdage for kontrollmyndighetene. Profesjonelle tilretteleggere bidrar til å utøve arbeidslivskriminalitet ved å anvende kompetanse

eller tilby tjenester som bidrar til at aktøren eller virksomheten kan skjule lovbrudd. Kombineringen av bruken av profesjonelle tilretteleggere og ny teknologi gjør det mulig å fabrikkere uriktige eller ufullstendige opplysninger, eller helt å unnlate å gi opplysninger, når dette kan føre til skatte- og avgiftsfordel, urettmessig utbetaling av ytelser, eller annen økonomisk profitt. For å skjule reell eier, eller tilsløre ulovlige aktiviteter kan kriminelle bruke stråpersoner eller stråselskaper. Ved kjøp av kriminelle tjenester som handelsvare kan kriminelle aktører få bistand til å etablere stråselskaper som skal virke legale. Dette legger til rette for ulike typer kriminalitet, som NTAES gir noen eksempler på her.

Eksempler på trygdebedrageri og omgåelse av konkurskarantene

- Stråperson er registrert som daglig leder da reell daglig leder mottar ytelser fra Nav som ikke kan kombineres med arbeid eller inntekt.
- Stråperson er registrert som daglig leder da reell daglig leder er ilagt konkurskarantene eller på andre måter er i myndighetenes søkelys.

Eksempel på mva-bedrageri

- Kriminelle aktører bruker kunstig intelligens for å produsere uriktige eller fiktive skattemeldinger for innrapportering av merverdiavgift. På denne måten får aktørene urettmessig refundert mva. Samtidig skjuler de kriminelle aktørene sin tilknytning til virksomheten ved å benytte en annen ID.

28 Laffitte, S. (2024). *The Market of Tax Havens*. (EU Tax Observatory Working Paper No. 22). Thema, CYU Cergy Paris University.

29 European Union. (2021). Monitoring the amount of wealth hidden by individuals in international financial centres and impact of recent internationally agreed standards on tax transparency on the fight against tax evasion: final report. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2778/647791>.

30 Nav kontroll analyse. (2025). *A-krim – en tydeliggjøring*.

31 Økokrim. (2024). *Trusselvurdering 2024 – Den kriminelle økonomien*.

Eksempler på skatt- og avgiftsunndragelser og hvitvasking

- Advokatilsynet trekker frem advokaters tjenester som attraktive for kriminelle miljøer, da advokatens taushetsplikt gjør bruken av klientbankkonto attraktive i kriminelle modus. Tilsynsrådet antar at organiserte kriminelle nettverk vil forsøke å skaffe seg kontroll med hele eller deler av norske advokatvirksomheter, i den hensikt å uhindret dra nytte av advokatprivilegiene i forbindelse med ulike former for kriminell aktivitet, herunder skatte- og avgiftsunndragelser og hvitvasking av utbytte.³²
- Familiemedlemmer benyttes som stråpersoner uten å være klar over det, med formål om å skjule skatte- og avgiftsunndragelser.
- På oppdrag fra reell eier registrerer profesjonelle tilretteleggere en virksomhet i Enhetsregisteret hos Brønnøysundregistrene. Som daglig leder oppføres en stråperson uten sporbar kobling til bransjen. Virksomheten har ingen øvrige ansatte, og mottar betydelige innbetalinger fra kundeforhold. Pengene overføres raskt til utenlandske bankkonti eid av reell eier. Skyldig skatt og arbeidsgiveravgift betales ikke til Skatteetaten.
- Regnskapsfører manipulerer register- og regnskapsinformasjon for å fremstille grunnlaget for innrapportering av skattemeldinger for mva og arbeidsgiveravgift på uriktig grunnlag. På samme måte kan revisor godkjenne feilaktige regnskap for å unngå å måtte betale skatter og avgifter.

Arbeidslivskriminalitet som truer næringsliv

Verdiene som særlig knyttes til næringslivet, *like konkurransevilkår og trygghet for kvalitet og leveringsdyktighet ved kjøp av varer og tjenester*, trues blant annet av misbruk av ID, manipulering av falske og fiktive regnskaps- og virksomhetsopplysninger og offentlige anskaffelser på uriktig grunnlag. Truslene fører til at markedsmekanismer ikke fungerer som tiltenkt ved at kriminelle virksomheter urettmessig oppnår markedsandeler og vinner oppdrag på legale virksomheters bekostning.

Rask teknologisk utvikling er en sentral driver også når NTAES ser på kriminaliteten som treffer næringslivet. Her brukes blant annet kunstig intelligens til å utvikle falsk ID og tilsynelatende legale arbeidskontrakter og regnskapsopplysninger med formål om å skjule ulovlige forhold eller begå ulike former for bedrageri.

Tilretteleggende faktorer

Misbruk av ID og tilhørende underlagsdokumentasjon

Misbruk av ID og underlagsdokumenter er en viktig tilretteleggende faktor for kriminelle aktører som ønsker å utføre kriminelle handlinger.³³ Dette inkluderer bruk av falske identitetsdokumenter, bruk av andre personers ekte dokumenter eller når ekte dokumenter er utsendt på grunnlag av falsk underlagsdokumentasjon. I Norge er pass, ID-kort og førerkort de hyppigst misbrukte ID-dokumentene. Underlagsdokumenter er alle dokumenter som inneholder opplysninger om innehaverens identitet, nasjonalitet og/eller sivilstatus. Dette inkluderer blant annet fødselsattester, vigseldokumenter og vitnemål.

32 Skatteetaten. (2024). *Trusselvurdering skattekriminalitet 2024* (Unntatt offentlighet).

33 Kripos & Nasjonalt ID-senter. (2024). *Misbruk av ID-dokumenter 2023* (offentlig versjon).

Truslene fører til at markeds-
mekanismer ikke fungerer
som tiltenkt ved at kriminelle
virksomheter urettmessig
oppnår markedsandeler og
vinner oppdrag på legale
virksomheters bekostning.

ID-misbruk er en sentral komponent for å redusere oppdagelsessannsynligheten, hindre tilgang til informasjon og unngå effekt av sanksjoner. Dette er avgjørende for kriminelle som begår gjentakende skatte- og avgiftskriminalitet eller trygdebedragerier.³⁴

Flest ID-misbruk skjer i forbindelse med irregulær migrasjon.³⁵ Her viser politiet til at det har vært en økning av antall personer som har blitt smuglet til Norge, blant annet ved hjelp av kriminelle nettverk, de to siste årene.³⁶ Nettverkene som tilrettelegger for å legalisere opphold for arbeid gjør dette gjennom å bruke falske dokumenter som bekrefter utdanning eller arbeidserfaring. Dette inkluderer omfattende dokumentasjon av identitet og utdanning, i tillegg til blant annet et konkret tilbud om arbeid fra en arbeidsgiver. En økning av menneskesmugling kan ha betydning for omfanget av misbruk innenfor irregulær migrasjon, som videre kan påvirke arbeidslivskriminaliteten i Norge.

De siste årene har det vært en stor økning av avdekkede ID-misbruk i forbindelse med arbeidslivskriminalitet.³⁷ Et særtilfelle som viser at kriminelle aktører utnytter sårbarheter i systemene er bruk av falske vitnemål i forbindelse med søknader om arbeids- og oppholdstillatelse under faglærtordningen. I Norge har denne ordningen som funksjon å åpne for midlertidig arbeids- og oppholdstillatelse ved oppfylt krav om fagutdanning og faglig kompetanse. Der fullmakt fra søker foreligger kan

arbeidsgiver fremme søknaden på vegne av en søker, som gir unntak fra kravet om å fysisk levere søknaden til UDI via en norsk ambassade. Muligheten for å levere søknader digitalt av arbeidsgiver kan innebære en risiko for misbruk ved at søker og/eller arbeidsgiver kan unngå et kontrollpunkt som krever personlig oppmøte for innvilgelse av arbeids- og oppholdstillatelse.³⁸

Falske og fiktive regnskapsopplysninger

Som beskrevet tidligere er registermanipulasjon en samlebetegnelse for ulike måter å manipulere opplysninger for å oppnå urettmessig profitt. Falske og fiktive regnskaps- og virksomhetsopplysninger er eksempler på slik manipulering, som er en alvorlig trussel mot flere deler av et velfungerende næringsliv. Falske og fiktive regnskap gjør det mulig for virksomheter å unndra skatter og avgifter. I tillegg kan manipulerede opplysninger gi virksomheter tilbakebetaling av merverdiavgift på uriktig grunnlag.

Både Skatteetaten og politiet ser at kriminelle tilslører lovbrudd ved fiktiv fakturering og manipulering av regnskap, ofte med bistand fra regnskapsførere.³⁹ Videre ser de at etablerte virksomheter som er til salgs kjøpes opp for å utnyttes til kriminalitet. Gamle regnskap endres flere år tilbake i tid slik at virksomheten på papiret oppnår en god kredittverdighet. Virksomheten kan så skaffe seg lån og varer på kreditt, uten at det blir gjort opp. Det er ingen begrensning i antall ganger rapportering av regnskap til Regn-

34 Skatteetaten. (2024). *Trusselvurdering skattekriminalitet 2024*. Etterretningsrapport (Unntatt offentlighet).

35 Kripos & Nasjonalt ID-senter. (2024). *Misbruk av ID-dokumenter 2023* (offentlig versjon).

36 Politiet. (2024). *Politiets trusselvurdering 2024*

37 Kripos & Nasjonal ID-senter. (2024). *Misbruk av ID-dokumenter 2023* (offentlig versjon).

38 Kripos & Nasjonal ID-senter. (2024). *Misbruk av ID-dokumenter 2023* (offentlig versjon).

39 Politiet. (2024). *Politiets trusselvurdering 2024*

skapsregisteret i Brønnøysundregistrene og Skatteetaten kan endres.⁴⁰

Virksomheter skaffer seg også urettmessig profitt ved å innrapportere falske eller fiktive lønnsopplysninger via a-ordningen. Dette kan for eksempel gi urettmessig utbetaling av lønn og feriepenger fra lønnsgarantiordningen ved en eventuell konkurs.

Offentlige anskaffelser

Med årlige anskaffelser på over 800 milliarder kroner⁴¹, er det offentlige en attraktiv oppdragsgiver. Offentlige virksomheter har en betydelig påvirkningskraft, og har et særlig ansvar for å sikre ryddige forhold i norsk arbeidsliv og hindre lovbrudd i sine anskaffelser. Offentlige anskaffelser reguleres gjennom anskaffelsesloven og tilhørende forskrift.⁴² Det er imidlertid en rekke sårbarheter knyttet til tilgang på verifiserbar informasjon for å kunne kontrollere, og hvorvidt det i det hele tatt gjennomføres kontroll i forbindelse med offentlige anbud.⁴³ Ved å utnytte slike sårbarheter kan kriminelle aktører urettmessig vinne anbud. Disse kriminelle aktørene vil, i forlengelse av dette, utøve arbeidslivskriminalitet finansiert av statlige midler, som brudd på arbeidsmiljøloven, bedragerier, skatteunndragelse og økonomiske utroskap. Dette virker konkurransevridende. I en analyse av leverandører til det offentlige fremkommer det at leverandører som er straffet, har mottatt reaksjoner fra kontrolletatene, eller har vært mistenkt for lovbrudd, har flere og større oppdrag enn gjennomsnittet av alle leverandører.⁴⁴

Eksempler på modus operandi

En forutsetning for kriminelle aktørers evne til å gjennomføre arbeidslivskriminalitet er ofte misbruk av ID og fiktive eller manglende regnskaps- og virksomhetsopplysninger. Fiktiv fakturering brukes primært for å kamuflere kriminalitet og redusere skatte- og avgiftsbelastning. Det skjer ved å utstede fakturaer for varer eller tjenester som ikke er levert, eller som er levert av aktører som ikke driver reell virksomhet. Skatteetaten viser til en utvikling hvor områder som tidligere var preget av unndragelser og manglende innberetninger, nå opererer innenfor modus hvor grunnlagsdata manipuleres for å fremstå reell. Dette gjør det mulig å få til både trygdebedragerier og skatte- og avgiftsunndragelser, som gir lavere kostnader og høyere inntekter enn for virksomheter som drives på lovlig grunnlag. Dette gir konkurransevridning der kriminelle kan utkonkurrere virksomheter som drives lovlig.

Ved bruk av tilretteleggere, stråpersoner og underleverandører fremstår de kriminelles virksomheter legale, og med det vinner de offentlige oppdrag. Dette gir økonomisk profitt, samtidig som det virker konkurransevridende for hele bransjer og næringslivet generelt.

De tilretteleggende faktorene som NTAES har sett nærmere på knyttet til næringslivet gjør det mulig å begå flere ulike lovbrudd. Eksempler på dette følger, samtidig som det understrekes at kombinasjoner av ulike lovbrudd ofte er til stede der det er arbeidslivskriminalitet.

40 NTAES. (2024). *Registermanipulasjon*.

41 Statistisk Sentralbyrå. (2024). *Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter*. Filtrert på sektorvariabel «Offentlige innkjøp i alt (A + B)» og artsvariabel «Innkjøp i alt».

42 Anskaffelsesloven. (2016). Lov om offentlige anskaffelser (LOV-2016-06-17-73). Lovdata. Se også Anskaffelsesforskriften (2016). *Forskrift om offentlige anskaffelser* (FOR-2016-08-12-974). Lovdata.

43 NTAES. (2020). *Leverandører til det offentlige*.

44 NTAES. (2020). *Leverandører til det offentlige*.

Eksempel på trygdebedrageri og skatte- og avgiftsunndragelser

- I innrapportering til a-ordningen er det mange endringsmuligheter, samtidig som det mangler tilstrekkelige og automatiserte kontrolltiltak. Dette gjør det mulig for kriminelle aktører å tilpasse rapporteringen slik at det gir mest mulig profitt på ulovlig grunnlag. I tillegg er det enkelt å bruke stjålne identiteter i rapporteringen. Konsekvensen er at det er mulig å tilpasse informasjonen slik at trygdebedrageri og skatte- og avgiftsunndragelser kan gjennomføres.
- Virksomheter kan forfalske lønns slipper, der deler av lønnen blir uteholdt, for å unngå å betale skatt og arbeidsgiveravgift. En del av lønnen rapporteres i tråd med regelverket, mens andre deler utbetales kontant som kryptovaluta eller andre betalingsmuligheter. Konsekvensen er at den reelle lønnen ikke rapporteres på riktig måte gjennom a-ordningen. Dette åpner videre for trygdebedrageri ved at arbeidstaker mottar ytelser fra Nav istedenfor lønn fra virksomheten.

Eksempel på konkurskriminalitet og mva-bedrageri

- Hos Skatteetaten er det særlig høy forekomst av saker hvor misbruk av eksisterende digital identitet benyttes for å opprette selskaper, sette inn stråpersoner, gjennomføre konkurskriminalitet, begå mva-bedrageri og på ulike måter distansere seg fra restanser og gjeld.⁴⁵

Eksempel på mva-bedrageri

- For å kunne sende inn fiktive merverdiavgiftsoppgaver oppretter kriminelle aktører flere enkeltpersonforetak. I mange tilfeller registreres enkeltpersonforetakene på

identiteten til personer som ikke lenger befinner seg i Norge eller som har gitt bort, solgt eller blitt frastjålet deres tilgang til elektronisk ID (eID) for innlogging til offentlige tjenester. Innsending av de fiktive merverdiavgiftsoppgavene tilpasses deretter, slik at det gir mest mulig profitt på ulovlig grunnlag.

Eksempel på lånebedrageri

- En virksomhet ansetter sårbare arbeidstakere. Daglig leder overtar kontroll over bankkonto for en eller flere ansatte. De(n) ansattes eID benyttes til å søke lån. I forkant av søknaden har virksomheten manipulert innberettet lønn på a-melding, slik at det fremstår som at søker har vesentlig høyere grunnlag for å søke lån enn realiteten. Lånet utbetales til daglig leder. Den ansatte står igjen med ansvar for å betale tilbake lånet.

Eksempler på skatte- og avgiftsunndragelser

- En virksomhet utsteder fakturaer for arbeid som faktisk er utført av andre, for å skjule hvem som egentlig har gjort jobben. Dette dekker over svart arbeid, slik at det ikke blir beregnet eller betalt forskuddstrekk og arbeidsgiveravgift.

Eksempel på arbeid uten lovlig arbeids- og oppholdstillatelse

- Det er avdekket tilfeller der tredjelandsborgere uten lovlig opphold i Norge utfører arbeid. Arbeidsgivere benytter disse som rimelig arbeidskraft, ofte uten avtale eller registrering. Et gjennomgående trekk ved flere modus er bruk av kontantlønn og fravær av skriftlige arbeidsavtaler.

45 Skatteetaten. (2024). *Trusselvurdering skattekriminalitet 2024*. Etterretningsrapport (Unntatt offentlighet).

Eksempel på brudd på anskaffelsesregelverket

- Virksomheter som skulle vært vurdert for avvising kan urettmessig vinne anbud ved at reell rollehaver ikke er kjent for oppdragsgiver.

Arbeidslivskriminalitet som truer arbeidstakere

Verdiene som knyttes til arbeidstakere, *rettssikkerhet, trygghet og lovlige lønns- og arbeidsvilkår*, trues av bruken av falske og fiktive arbeidsavtaler og underlagsdokumenter, rekruttering av sårbare arbeidstakere og fremveksten av plattformmediert gigarbeid i stadig flere bransjer. Truslene rammer den enkelte arbeidstaker, men virker også konkurransevridende. Om disse truslene får fotfeste og større utbredelse kan Norge bli et mindre attraktivt land for utenlandske arbeidstakere å søke arbeid i.⁴⁶ Dette kan ha alvorlige konsekvenser i en situasjon der Norge mangler arbeidskraft i flere viktige bransjer.⁴⁷

En sentral driver for denne formen for arbeidslivskriminalitet er Norges behov for arbeidskraft innen arbeidsintensive bransjer med lave krav til formalkompetanse.⁴⁸ Behovet for arbeidskraft, i kombinasjon med gode lønns- og arbeidsvilkår og velferdsordninger, gjør Norge til en attraktiv destinasjon for arbeidssøkende. Samtidig gjør det arbeidstakere, og særlig sårbare arbeidstakere, utsatt for utnyttelse og ulovlig arbeid.

Tilretteleggende faktorer

Rekruttering av sårbare arbeidstakere

Det er stor mangel på arbeidskraft innen arbeidsintensive bransjer med lave krav til formalkompetanse.⁴⁹ Dette er typisk innen bransjer som bygg og anlegg, transport, renhold og jordbruk. I disse bransjene er det kjent at arbeidsgivere rekrutterer sårbare arbeidstakere. Dette er gjerne utenlandske arbeidstakere som kommer fra en økonomisk utfordrende situasjon i hjemlandet, og som ved ankomst Norge ofte har mangelfull formalkompetanse, dårlige engelsk- eller norskkunnskaper og liten eller ingen kjennskap til norske lover og regler.⁵⁰ Sårbare arbeidstakere kan også være norske arbeidstakere med mangelfull kunnskap om lovfestede rettigheter i arbeidslivet. Uavhengig av landbakgrunn har sårbare arbeidstakere ofte begrensede nettverk i Norge, og er i liten grad fagorganiserte.

I rekrutteringen av sårbare arbeidstakere rekrutterer ofte arbeidsgiver personer fra samme språkgruppe eller med samme landbakgrunn som seg selv. Det er også utstrakt bruk av mellommenn som rekrutterer på tilsvarende vis. Disse har selv gjerne vært sårbare arbeidstakere i Norge, og bruker nå sin erfaring til å rekruttere nye arbeidstakere til Norge.

I rekrutteringen av sårbare arbeidstakere kan det oppstå et avhengighetsforhold mellom arbeidstaker og arbeidsgiver, for eksempel ved at arbeidsgiver tilbyr bolig som en del av ansettelsesforholdet. Avhengighet kan

46 NTAES. (2024). *Når lønnen uteblir. Om lønnstyveri – fenomen, modus og sårbarheter*.

47 Nav. (2025). *Navs omverdensanalyse 2025–2035: Samfunnstrender og konsekvenser for Nav* (Nav-rapport 2025:5)

48 Nav. (2025) *Navs bedriftsundersøkelse 2025: Stor mangel på folk med fagbrev* (Nav-rapport 2025:4) Nav.

49 Nav. (2025). *Navs omverdensanalyse 2025–2035: Samfunnstrender og konsekvenser for Nav* (Nav-rapport 2025:5)

50 NTAES (2024) *Når lønnen uteblir. Om lønnstyveri – fenomen, modus og sårbarheter*.

A photograph showing several workers in a field, likely harvesting or tending to crops. The workers are wearing dark clothing and some have hoods. They are using tools like long-handled forks or similar implements. The field is filled with rows of green plants. In the background, there are trees and a hilly landscape under a clear sky. A semi-transparent white box with a double-slash icon in the top left corner contains the text.

Truslene rammer den enkelte arbeidstaker, men virker også konkurransevridende. Om disse truslene får fotfeste og større utbredelse kan Norge bli et mindre attraktivt land for utenlandske arbeidstakere å søke arbeid i. Dette kan ha alvorlige konsekvenser i en situasjon der Norge mangler arbeidskraft i flere viktige bransjer.

også knyttes til lønn. Det er rapportert om arbeidsgivere som ikke vil utbetale lønn fordi arbeidstakere ikke har fått opprettet norsk bankkonto.⁵¹ Slike avhengighetsforhold gjør det særlig utfordrende å avslutte arbeidsforhold som bryter med norsk lovgivning.

Utviklingen av sosiale medieplattformer og krypterte meldingstjenester har gjort rekrutteringen av sårbare arbeidstakere mer omfattende og strukturert. Digitale verktøy har blant annet gjort at kriminelle når ut til flere potensielle arbeidstakere, samtidig som de unngår fysisk kontakt med ofre og klienter. Gjennom bruk av lovlige virksomhetsstrukturer, som blant annet bemanningsbyråer og underleverandører, skapes legitimitet gjennom konstruerte kontrakter, arbeids- og oppholdstillatelser.⁵² Dette bidrar til å tilsøre lovbrudd.

Falske og fiktive arbeidsavtaler og tilhørende underlagsdokumentasjon

Et grunnleggende krav i Norge er at arbeidsforhold dokumenteres i en skriftlig arbeidsavtale. Arbeidsavtalen skal inneholde opplysninger som er av vesentlig betydning for arbeidsforholdet. Det samme gjelder for annen type dokumentasjon som synliggjør et ansettelsesforhold. Dette kan være lønns- slipper, timelister og vaktlister.⁵³

Disse kan videre brukes for å gi inntrykk av at virksomheten er legal, selv om de reelle arbeidsforholdene er ulovlige. Dette kan også legge til rette for ulike former for bedrageri. Blant annet kan arbeidsavtaler utformes slik at de ikke gjenspeiler reelle arbeidsforhold, med formål om å unngå krav til lønn eller arbeidstid. Dette kan videre være et virkemiddel for å unndra skatt og avgifter. Falske arbeidsavtaler kan også brukes til å skaffe eller opprettholde arbeidstillatelse for utenlandske arbeidstakere.⁵⁴ Falske lønns- og arbeidsavtaler kan brukes for å få utbetalt stønader og tilskudd på feilaktig grunnlag, eller kvalifisere for ytelser mottaker ikke har krav på.

Plattformmediert gigarbeid

I løpet av det siste tiåret har det vært en oppblomstring av plattformmediert gigarbeid i det norske arbeidslivet. Plattformmediert arbeid viser til at arbeidsprosessene og markedet er organisert og koordinert gjennom en «plattform», en digital teknologisk infrastruktur som mellomledd for transaksjoner og interaksjoner som kobler kunde og arbeider sammen.⁵⁵ Det er store variasjoner mellom plattformselskapene og deres markeder, men de knyttes til blant annet hjemlevering av mat, drosje, tjenester rettet mot private hjem og kunnskapsintensive tjenester.⁵⁶

51 NTAES (2024) *Når lønnen uteblir. Om lønnstyveri – fenomen, modus og sårbarheter*.

52 Politiet. (2024). *Politiets trusselvurdering 2024*.

53 NTAES. (2024). *Når lønnen uteblir. Om lønnstyveri- fenomen, modus og sårbarheter*.

54 SOU 2025:25. (2025). *Arbetslivskriminalitet – opplægg, verktøy og åtgärder – fortsatt arbete*. Delegationen mot arbeidslivskriminalitet.

55 Den relaterte termen «plattformøkonomi» refererer til spekteret av selskaper, forretningsmodeller, tjenester og jobber basert på plattformteknologien. Dette fenomenet er bredere enn plattformmediert arbeid og inkluderer blant annet strømmeplattformer som gir brukere tilgang til digitalt innhold, industriplattformer som overvåker produksjonsprosesser, samt salg- og utleieplattformer (også omtalt som «kapitalplattformer») der kjøpere og selgere av varer og tjenester kan handle direkte med hverandre.

56 Alsos, K., Huseby, J. S., Oppegaard, S. M. N., & Reegård, K. (2025). *Plattformmediert arbeid i Norge: Omfang, utvikling og kjennetegn* (Fafo-rapport 2025:12). Fafo.

Plattformselskapene har først og fremst etablert seg i «randsonene» av den norske arbeidslivsmodellen, der atypiske tilknytningsformer, lav organisasjonsgrad, svak avtaledekning, provisjonsbetaling og selvansettelse er utbredt, og de regulatoriske mekanismene ikke er fullt institusjonalisert.⁵⁷ Plattformarbeid utfordrer slik tradisjonelt arbeidsliv ved å operere i juridiske gråsoner med formål om konkurransefordeler. Samtidig utfordrer plattformselskapene gjeldende lovgivning, hvor de søker å endre reguleringer i egen favør.⁵⁸

Når det kommer til reguleringer, har fremveksten av plattformmediert gigarbeid snarere ført til et økt fokus på å styrke rettighetene til plattformarbeidere. Dette gjennom blant annet EUs «Plattformdirektiv»⁵⁹ og endringen i arbeidsmiljøloven § 1-8⁶⁰, som begge vektlegger at den som utfører arbeid skal anses som arbeidstaker med mindre det er overveiende sannsynlig at vedkommende er oppdragstaker.

Ved en tett tilknytning til gigarbeid og gigøkonomi er plattformarbeid preget av stor uforutsigbarhet og usikkerhet rundt inntekt og arbeidstid.⁶¹ Samlet gjør dette plattformmediert gigarbeid til en type arbeid med begrenset sikkerhetsnett, som gjør at plattformarbeidere lett kan havne i en sårbar situasjon.

Slik kan de utnyttes i form av ulovlig arbeid, arbeid uten tillatelse, brudd på arbeidstidsbestemmelser, lovbrudd knyttet til lønn og ansettelsesvilkår, samt manglende innrapportering og innbetaling av skatt og avgifter.

Eksempler på modus operandi

Arbeidslivskriminalitet forekommer ofte i arbeidsintensive bransjer med lave krav til formalkompetanse. Sårbare arbeidstakere er utsatt for å bli utnyttet gjennom lønnstyveri, sosial dumping og menneskehandel. Disse arbeidstakerne kan komme i situasjoner med gjeldsbinding til arbeidsgiver og ulike grader av tvangsarbeid. I tillegg er det personer som utfører arbeid uten arbeidsavtale som regulerer reelle arbeidsforhold og vilkår. I flere bransjer er det vanlig at personer må opprette enkeltpersonforetak. På den måten unngår virksomheten arbeidsgiveransvar og forpliktelser i henhold til arbeidsmiljøloven. Falske og fiktive timelister kan bidra til å legitimere virksomheten i tråd med arbeidsmiljølovens bestemmelser. Det er også eksempler på forfalskning av arbeidsavtaler, lønnsslipper og utbetalt lønn med formål om utnyttelse av velferdsordninger.

Omgåelse av regelverk som gjelder for arbeidstakere, manglende utbetaling av lønn og bevisst utnyttelse av velferdsordninger betyr

-
- 57 Alsos, K., Huseby, J. S., Oppegaard, S. M. N., & Reegård, K. (2025). *Plattformmediert arbeid i Norge: Omfang, utvikling og kjennetegn* (Fafo-rapport 2025:12). Fafo.
- 58 Valestrand, E. T., & Oppegaard, S. M. (2022). *Framveksten av plattformmediert gigarbeid i Norge og den «norske arbeidslivsmodellen»* En analyse av drosjenæringen og renholdsbransjen. Norsk sosiologisk tidsskrift, (5), 25-43.
- 59 European Union. (2024). *Directive (EU) 2024/2831 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2024 on improving working conditions in platform work*. Official Journal of the European Union, L, 2024/2831
- 60 *Arbeidsmiljøloven*. (2005). Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (LOV-2005-06-17-62). Lovdata.
- 61 Valestrand, E. T., & Oppegaard, S. M. (2022). *Framveksten av plattformmediert gigarbeid i Norge og den «norske arbeidslivsmodellen»* En analyse av drosjenæringen og renholdsbransjen. Norsk sosiologisk tidsskrift, (5), 25-43.

lavere kostnader og høyere inntekter for virksomheter. Slike lovbrudd virker i tillegg konkurransevidende. Det er flere ulike modus knyttet til arbeidslivskriminalitet som særlig treffer arbeidstakere. Noen eksempler følger her.

Eksempel på arbeid uten lovlig arbeids- og oppholdstillatelse og bedrageri knyttet til ID-dokumenter

- Ansatte som er tredjelandsborgere, men er registrert som EØS-borgere, får arbeids- og oppholdstillatelse i Norge på uriktig grunnlag.

Eksempler på ulike former for lønnstyveri

- Sårbare arbeidstakere rekruttert av mellommenn må tilbakebetale rekrutterings- og reisekostnader.
- Arbeidstakere blir tvunget til å tilbakebetale en prosentandel av grunnlønn til mellommenn som har lagt til rette for ansettelsesforholdet.
- «Split pay»: Lønn utbetales tilsynelatende til én person, men deles i realiteten med flere. De sistnevnte vil da ofte arbeide svart og/eller ikke være registrert som ansatte i virksomheten. Utbetalingen vil kunne fremstå som akseptabel lønn for antall registrerte arbeidende timer. Når lønnen i ettertid skal deles med en eller flere, vil den reelle lønnen per arbeidet time imidlertid være betydelig lavere.
- For å oppnå minstelønn må ansatte jobbe mer enn det som fremkommer av timelister. Det er eksempler på at arbeidstakere måtte jobbe nærmere 18 timer hver dag, hvor de fikk betalt for seks av timene.

Eksempel på brudd på arbeidsmiljøloven

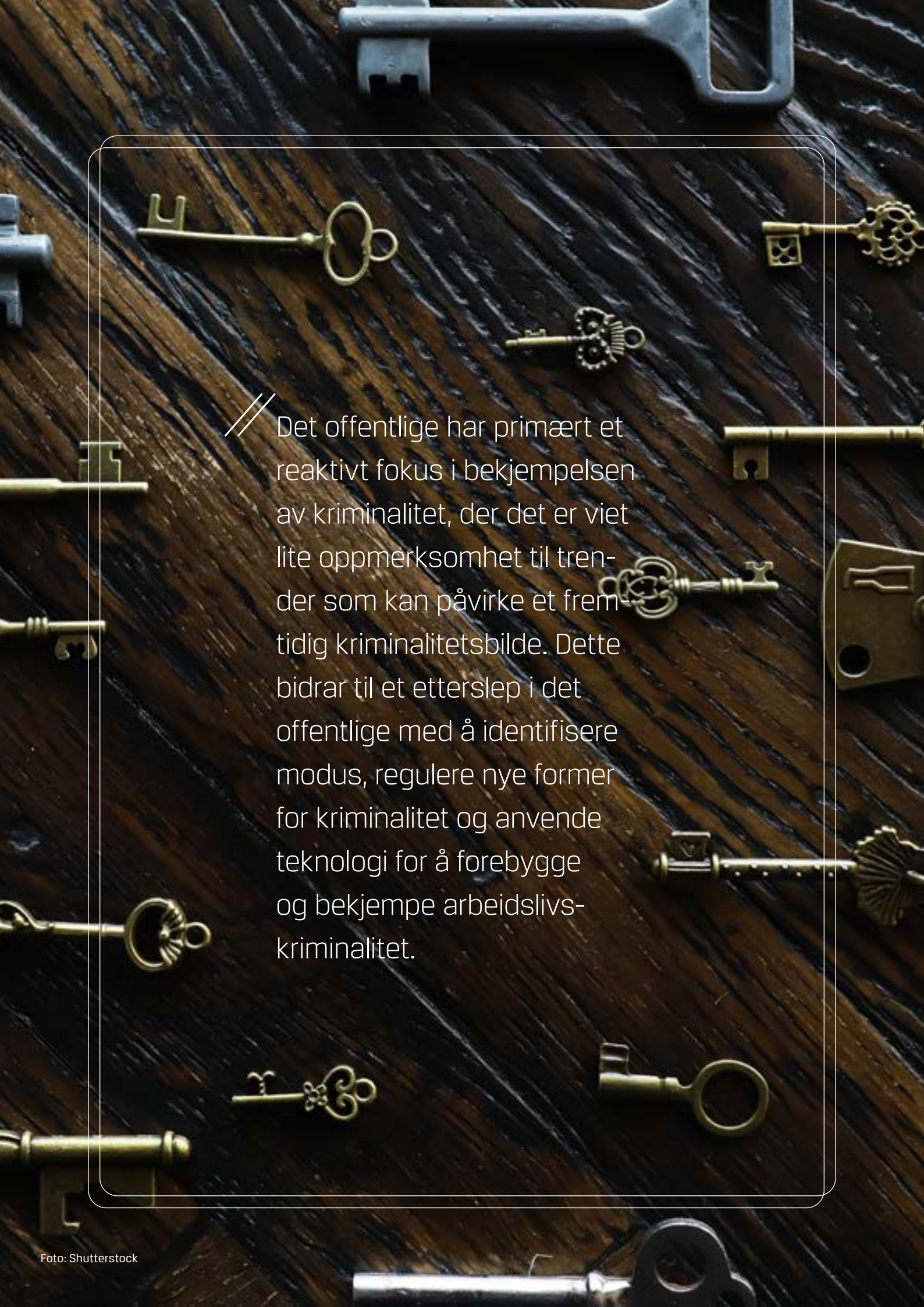
- Årlig kommer det utenlandske sesongarbeidere til Norge for å arbeide i landbruket. Ved kontroller er det avdekket en rekke uregelmessigheter i forbindelse med blant annet innkvartering, underbetaling, feilaktige timelister og mangelfulle arbeidsavtaler.

Eksempler på unngåelse av arbeidsgiveransvar

- Selskaper som driver med appbaserte matleveringstjenester omgår bevisst arbeidsgiveransvaret gjennom å kreve at de som utfører arbeid må opprette egne selskaper eller jobbe som frilansere.
- Webbaserte tjenester påtar seg rollen som arbeidsgiver uten at det eksisterer et ansettelsesforhold. Her tilbys en ny form for ansettelse de kaller «egenansettelse», som ligger i grenseland mellom selvstendig næringsvirksomhet og arbeidsforhold. Her finner den ansatte selv kunder og bestemmer pris og betalingsbetingelser, mens arbeidsgiver tar seg av bokføring, skatteoppgjør, avgifter og merverdiavgift.

Eksempler på trygdebedrageri

- Arbeidsgiver oppjusterer lønn med formål om å oppnå større Nav-ytelser. Dette gjelder ytelser som dagpenger, sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd.
- Ansatte mottar trygdeytelser fra Nav, men utøver på samme tid arbeid for eier. I slike tilfeller kan ansatte enten ikke få lønn for arbeidet som utføres, eller de mottar svart avlønning ved siden av trygdeutbetalinger.
- Det opprettes ansettelsesforhold på én person, men i realiteten er det flere personer som benytter samme identitet til å registrere arbeidet de utfører. Disse er ikke registrert hos virksomheten. Dette kan gjøres for å skjule arbeidsaktivitet når man mottar en arbeidsrelatert ytelse fra Nav.

Det offentlige har primært et reaktivt fokus i bekjempelsen av kriminalitet, der det er viet lite oppmerksomhet til trender som kan påvirke et fremtidig kriminalitetsbilde. Dette bidrar til et etterslep i det offentlige med å identifisere modus, regulere nye former for kriminalitet og anvende teknologi for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet.

Sårbarheter

Sårbarheter er svakheter ved samfunnsverdiene som gjør det mulig for trusselaktører å gjennomføre kriminalitet. I det følgende trekker NTAES frem fem sårbarheter. Disse truer grunnleggende samfunnsstrukturer, næringsliv og arbeidstakere.

Begrepet arbeidslivskriminalitet er uklart:

Når det er uklart hva arbeidslivskriminalitet er og hvilke lovbrudd som inngår er det utfordrende å skape en omforent og målrettet forebygging og bekjempelse av kriminaliteten. Uklarheten får konsekvenser for ansvarsfordeling, virkemiddelbruk, informasjonsdeling og effektmåling i etatene.

Manglende registerkvalitet: Når dokumentasjon om arbeidstakere og informasjonen i registre ikke er riktig, skaper dette utfordringer for etatene. Falske og fiktive opplysninger og dokumentasjon kan bli lagt til grunn som korrekte.

- **ID-misbruk:** De siste årene er det avdekket mer ID-misbruk i forbindelse med arbeidslivskriminalitet. Dette åpner for at tredjelandsborgere får opphold på uriktig grunnlag, arbeider uten arbeidstillatelse og at flere personer arbeider på samme ID.
- **Manipulering av a-ordningen:** Manipulering av opplysninger om lønn og arbeidsforhold åpner for oppjustering av grunnlag for Nav-ytelser, lånebedragerier og tilsløring reell lønn.
- **Manglende kontroll med reelt eierskap:** Registrering av selskaper og roller i Brønnøysundregistrene kan gjennomføres uten tilstrekkelig verifikasjon av reelle rettighetshavere. Dette gir mulighet for å bruke stråpersoner til å skjule reelt eierskap og personer i ledende roller.

Utnyttelse av sårbare arbeidstakere:

Sårbare arbeidstakere har ofte mangelfulle språkkunnskaper og lite kjennskap til rettigheter og plikter knyttet til norsk arbeidsliv. Dette fører til at arbeidsgivere kan utnytte arbeidstakere direkte eller via tilretteleggere.

Gråsoner i arbeidslivet: Plattformmediert gigarbeid opererer i gråsonen av det norske arbeidslivet, og er kjennetegnet ved atypiske tilknytningsformer, lav organisasjonsgrad, svak avtaledekning og utbredt bruk av provisjonsbetaling og selvansettelse. Mangel på regulering svekker arbeidstakers rettigheter.

Politiet og kontrolletatene har foreløpig ikke tilstrekkelig kunnskap om plattformmediert gigarbeid til å kunne utvikle strategier for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet i dette markedet.

Offentlig etterslep: Arbeidslivskriminalitet er i utvikling som følge av ny teknologi og ulike utviklingstrender i samfunnet. Dette fører til videreutvikling av kjente modus og etablering av nye. Det offentlige har primært et reaktivt fokus i bekjempelsen av kriminalitet, der det er viet lite oppmerksomhet til trender som kan påvirke et fremtidig kriminalitetsbilde. Dette bidrar til et etterslep i det offentlige med å identifisere modus, regulere nye former for kriminalitet og anvende teknologi for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet.

// Dette er en selvforsterkende
ond sirkel som er svært
krevende å reversere.

Fremtidsscenarioer: 2025–2028

For å gi et innblikk i hvordan arbeidslivskriminaliteten kan utvikle seg frem mot 2028 har NTAES utarbeidet to fremtidsscenarioer – et «mest sannsynlig scenario» og «verste-fall-scenario». Scenarioene bygger på en kausalanalyse, og vurderinger av hvordan ulike variabler kan påvirke utviklingen av arbeidslivskriminalitet i Norge. Det er tatt utgangspunkt i følgende variabler:⁶²

- Geopolitisk situasjon
- Bruk av teknologi
- Juridiske rammer
- Forvaltningspraksis
- Arbeidstakeres sårbarhet
- Etaters bekjempelse av arbeidslivskriminalitet
- Politiske prioriteringer
- Økonomiske forhold
- Tilgang til arbeidskraft
- Nye markeder
- Aksept for arbeidslivskriminalitet
- Kriminelles profesjonalisering

Mest sannsynlige scenario – «Frosken i gryta»

I dette scenarioet er det kriminelle aktørers profesjonalisering som driver utviklingen av arbeidslivskriminalitet. Dette inkluderer utnyttelse av ny teknologi, som gir tilgang til nye markeder, og en utstrakt bruk av profesjonelle tilretteleggere og kjøp av kriminelle tjenester. Dette gjør det mulig å etablere komplekse virksomhetsstrukturer som fremstår legale, som gjør det vanskeligere å oppdage bedragerier og urettmessige refusjoner.

Ny teknologi gjør disse virksomhetene i stand til både å videreutvikle og etablere nye modus for å øke profitten. I disse modusene utnyttes virkemidler som stemmekloning og «deepfakes».

Nye markeder inkluderer blant annet en forventet vekst i plattformarbeid, hvor et arbeidsmarked som omgår arbeidsgiveransvar etableres i flere bransjer.

I takt med en økning av ID-misbruk og dokumentforfalskning rekrutteres sårbare arbeidstakere til arbeid utover de bransjene som tradisjonelt har blitt vurdert med høy risiko for arbeidslivskriminalitet, for eksempel byggevirksomhet, servering, renhold og bilpleie. Nye bransjer, med andre kompetansekrav og lønnsnivå, kan åpne for nye modus med høyere økonomisk profitt på ulovlig grunnlag.

Økt profesjonalisering medfører mer omfattende rekruttering og utnyttelse av sårbare arbeidstakere. Tilretteleggere bidrar med ulike «pakker» av tjenester, som inkluderer transport og innkvartering i Norge, for å øke profitten. Bruk av krypterte meldingstjenester gjør rekrutteringen mer omfattende og vanskelig å spore.

Samlet gir den profesjonaliserte arbeidslivskriminaliteten kriminelle aktører og nettverk et betydelig konkurransefortrinn sammenlignet med legale virksomheter. Dette utfordrer norske samfunnsverdier som arbeidstakeres trygghet, lønns- og arbeidsvilkår, trygghet for kvalitet og leveringsdyktighet på tjenester, like konkurransevilkår, finansiering av velferdsstaten og tillit til myndighetene.

62 Se vedlegg «Variabler: Utvikling av scenarioer» for oversikt over variablene som inngår i analysen og sammenhengen mellom dem.

I dette scenarioet er det også identifisert balanserende årsakssammenhenger, som bremser utviklingen av arbeidslivskriminalitet. Den fremste av disse er at arbeidslivskriminalitet forblir en politisk prioritert oppgave. Dette gjør at politiet og kontrolletatene fortsetter å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet ved å utvikle kompetanse og arbeidsmetoder, samt legge til rette for et tettere tverretattlig og offentlig-privat samarbeid. Samtidig fortsetter Norge sin regulering av arbeidslivet, med hensyn til blant annet arbeidsgiveransvar, innleieregeler, skatt, sosiale rettigheter og straffenivå. Dette reduserer handlingsrommet for å begå arbeidslivskriminalitet, slik at kriminelle virksomheter flytter sin aktivitet til andre land med mindre strenge reguleringer.

De balanserende årsakssammenhengene er imidlertid ikke sterke nok til å ta igjen utviklingen av arbeidslivskriminalitet. Dette fører til et offentlig etterslep, og et vedvarende press på norske samfunnsverdier. De balanserende kreftene klarer likevel å opprettholde en form for kontroll.

Verstefallscenario – «Et system uten bremser»

I verstefallscenarioet driver særlig årsakssammenhenger knyttet til geopolitisk usikkerhet utviklingen av arbeidslivskriminalitet fremover. Stormaktrivaliseringen mellom Europa, USA, Russland og Kina skaper en raskt skiftende og uoversiktlig situasjon, både nasjonalt og internasjonalt. Dette har en rekke konsekvenser knyttet til sikkerhetspolitikk, økt migrasjon og økonomisk usikkerhet.

Som følge av større politisk vektlegging av sikkerhetspolitikk nedprioriteres forebygging og bekjempelse av arbeidslivskriminalitet politisk, og blant politi og kontrolletatene. Dette gir lavere oppdagelsesrisiko, som medfører at kriminelle nettverk i større grad

kan utnytte profittmulighetene i arbeidslivet i Norge. Følgelig etableres komplekse virksomhetsstrukturer der legal og illegal økonomi blandes.

Samlet fører dette til et økt press på flere bransjer, hvor antall oppdrag og fortjeneste reduseres. Den lave oppdagelsesrisikoen fører til at kriminelle aktører tar større risiko, og hverken følger arbeidsmiljø-, lønns- eller skattelovgivning. I kombinasjon med økt migrasjon utnytter kriminelle nettverk flere sårbare arbeidstakere uten arbeids- og oppholdstillatelse i Norge. I en utsatt situasjon aksepterer disse stadig dårligere lønns- og arbeidsvilkår. Samlet presser kriminelle aktører legale virksomheter og arbeidstakere ut av arbeidsmarkedet.

De kriminelle virksomhetene benyttes som et springbrett for å begå flere former for kriminalitet. Slik kan virksomheter knyttet til arbeidslivskriminalitet bli et sted for blant annet kjøp og salg av narkotika og våpen. Samtidig går sårbare arbeidstakere fra å være billig arbeidskraft til å utføre mer alvorlig kriminalitet. Dette åpner opp for tvangsarbeid, vold og prostitusjon.

I et uoversiktlig landskap utnytter kriminelle nettverk også digitale plattformer, nye betalingsløsninger og automatisering, som alle åpner for nye modus. Resultatet er et skifte i samfunnets aksept for kriminell virksomhet og en kraftig vekst av ulike former for kriminalitet, der skillet mellom legal og illegal økonomi viskes ut. Kriminalitet vil med dette gjennomsyre samfunnsstrukturer knyttet til både politikk, offentlige etater og privat næringsliv. Kontrollapparatet blir ute av stand til å beskytte samfunnsverdiene. Dette er en selvforsterkende ond sirkel som er svært krevende å reversere.

Veien videre

Scenarioene viser at arbeidslivskriminalitet trolig vil bli mer utfordrende å forebygge og bekjempe. Det er behov for å monitorere utvikling. Det må utvikles konkrete informasjonsbehov knyttet til de mest sentrale variablene. Disse vil inngå i en nasjonal innhentingsplan for videre kunnskapsproduksjon og scenarioutvikling i a-krimssamarbeidet.

Vedlegg: Utvikling av scenarioer

Variabler

I kausalanalysen er det tatt utgangspunkt i følgende variabler for kriminalitetsutvikling:

Variabler

Geopolitisk situasjon

- Global sikkerhetspolitisk stabilitet (krig/fred)
- Migrasjon
- Global økonomisk maktforskyvning
- Global politisk maktforskyvning
- Global selskapsmakt

Bruk av teknologi

- KI og GKI i rask utvikling
- Plattformmediert gigarbeid

Juridiske rammer

- Regelverkstolkning og praktisering i etater
- Lov- og regelverksutvikling
- Rettshåndhevelse
- Gråsoner
- Personvern og informasjonsdeling

Forvaltningspraksis

- Kapasitet for kontroll og forvaltning

Arbeidstakeres sårbarhet

- Kjennskap til egne rettigheter og plikter

Etaters a-krimbekjempelse

- Politi- og kontrolletaters prioriteringer
- Straffe- og oppdagelsesrisiko
- Konsekvens av sanksjoner
- Etatenes virkemidler hos etatene

Politiske prioriteringer

- Stortingsvalg 2025

Økonomiske forhold

- Fortjenestepotensial fra kriminell virksomhet
- Press på økonomiske marginer
- Økonomiske insentiver
- Økonomisk vekst
- Kjøpekraft
- Økonomisk usikkerhet

Tilgang til arbeidskraft

- Felles arbeidsmarked
- Arbeidsinnvandring
- Arbeidsmarkedsbalanse – arbeidsledighet/arbeid

Nye markeder

- Innovasjon
- Konkurransetsetting av tjenester

Aksept for a-krim

- Individualisering
- Polarisering i samfunnet
- Institusjonell tillit
- Profittmotivasjon
- Pressmidler fra arbeidsgiver

Kriminelles profesjonalisering

- Internasjonal kriminell organisering
- Kompetanse og tilrettelegging
- Misbruk av identitet og dokumentasjon

Identifiserte variabler - ikke inkludert i kausalanalysen

Klima og miljøforhold

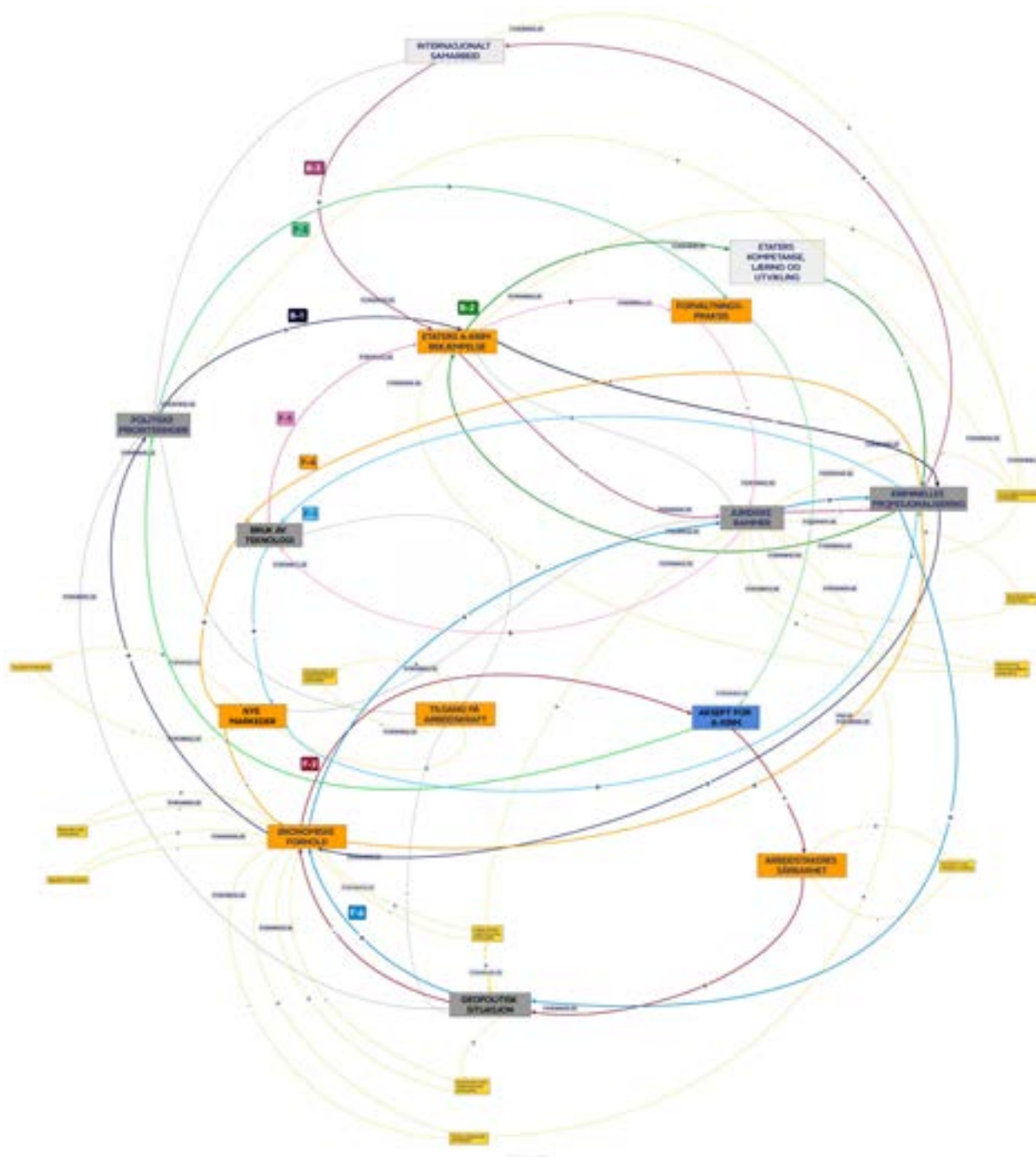
- Ressursforbruk og bærekraft

Naturkatastrofer (Inkludert pandemi)

Demografi

Norske goder og ressurser

- Norge som attraktivt arbeids- og bosted
- Velferdsgoder og naturressurser

Sentrale ord og begreper

I denne rapporten benyttes det en rekke begreper. Under er de mest sentrale forklart.

Arbeidslivskriminalitet

er handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen. Kriminaliteten skjer på bekostning av arbeidstakeres arbeidsvilkår og rettigheter, men rammer også skattefundamentet og velferdssystemet. Useriøse og kriminelle aktører som utnytter skatte- og trygdeordninger til egen fordel, bidrar til å undergrave tilliten til norske myndigheter og velferdssystemet.

Bedrageri

er en straffbar handling der noen med vilje forsøker å skaffe seg eller andre en uberettiget profitt ved å villedende andre gjennom aktiv handling eller fortielse, slik at de gjør noe som fører til økonomisk tap eller fare for tap.

Generativ kunstig intelligens

er KI-systemer som skaper unikt innhold som tekst, bilder, lyd og video ut fra instruksjoner. I motsetning analyserer tradisjonell KI primært eksisterende data.

Hvitvasking

innebærer å sikre utbyttet fra en straffbar handling ved å skjule knytningen til kriminalitet og få utbyttet til å se ut som det er fremskaffet på lovlig måte ved å integrere det i den legale økonomien. Hvitvasking kan gjennomføres for andre eller for å sikre utbytte av egne straffbare handlinger (selvvasking).

ID tyveri/misbruk

er urettmessig bruk av en annens identitet for å oppnå fordeler, som å opprette selskaper, ta opp lån eller begå bedrageri.

Innsider

er en nåværende eller tidligere tilknyttet person (ansatt, konsulent, kontraktør) som enten gir kriminelle tilgang til og kunnskap om virksomheten, eller som misbruker sin stilling for å skade eller påføre virksomheten tap.

Kriminalitet som handelsvare (KSH) / Crime-as-a-service (CaaS)

er en forretningsmodell hvor kriminelle tilbyr kompetanse, teknologi og informasjon som tjenester eller varer. Dette inkluderer hacking, dataangrep, voldsoppdrag, salg av personinformasjon og hvitvasking, tilsvarende tjenestetilbud i den legale økonomien.

Kriminelle nettverk

brukes i denne rapporten om miljøer, gjenger, grupperinger eller sett av individer som samarbeider om den kriminelle virksomheten.

Lønnstyveri

er når en arbeidsgiver bevisst lar være å betale lønn, feriepenger eller annen godtgjørelse som en arbeidstaker har krav på etter lov, avtale eller forskrift. Lønnstyveri er straffbart.

Menneskehandel

er en alvorlig form for organisert kriminalitet og et grovt brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Det innebærer at personer blir rekruttert, transportert, overført eller holdt tilbake – ofte gjennom bruk av tvang, trusler, vold, bedragerier eller utnyttelse av sårbarhet – med formål om utnyttelse.

Denne utnyttelsen kan ta mange former, inkludert tvangsarbeid, seksuell utnyttelse, tvangstjenester, tigging, kriminell virksomhet eller organhandel. Menneskehandel skiller seg fra menneskesmugling ved at det ikke nødvendigvis innebærer grensekryssing, og at det sentrale elementet er utnyttelsen – ikke transporten.

Menneskesmugling

er en form for grenseoverskridende kriminalitet der personer betaler smuglere for å bli fraktet ulovlig over landegrenser. Hensikten er som regel å oppnå opphold i et annet land uten å gå gjennom ordinære innreiseprosedyrer. Smuglingen skjer ofte under farlige og uverdige forhold, og kan innebære stor risiko for liv og helse. I motsetning til menneskehandel, der utnyttelse er formålet, er menneskesmugling i utgangspunktet en frivillig handling fra den som blir smuglet.

Plattformmediert gig-arbeid

«Plattformmediert» betyr at arbeidet formidles gjennom en app eller nettside. «Gigarbeid» betyr kortvarige oppdrag eller småjobber, ofte uten faste arbeidstider eller ansettelsesforhold.

Registermanipulasjon

er en form for økonomisk kriminalitet der opplysninger i offentlige eller private registre bevisst endres, forfalskes eller manipuleres for å oppnå økonomisk profitt på ulovlig grunnlag, eller annen fordel. Dette kan skje både i reelle saker og som ren fiksjon, og det rammer både velferdsstaten, næringslivet og enkeltpersoner.

Sosial dumping

innebærer typisk tilfeller der utenlandske arbeidstakere som utfører arbeid i Norge får vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn norske arbeidstakere.

Stråperson

refererer til en person som stiller sitt navn eller identitet til disposisjon for å skjule den reelle eieren sin tilknytning til en virksomhet eller handling. Hensikten er å skjule kriminelle handlinger. Stråpersoner kan være utsatt for ID-misbruk.

Stråelskap

er en virksomhet som opprettes med formål å skjule reell eier eller tilsløre ulovlige aktiviteter. Slike firma har ofte ikke en reell drift, og benyttes gjerne for sanksjonsomgåelse, skatteunndragelser, mva-bedragerier eller hvitvasking av kriminelt utbytte.

Tilretteleggere

omfatter profesjonelle tilretteleggere og innsideaktører. Profesjonelle tilretteleggere er personer som i kraft av sin profesjon og kompetanse medvirker til lovbrudd, eller sørger for at lovbruddene tilsløres.

Tredjelandsborgere

er personer som ikke er statsborger i et EU-, EØS- eller EFTA-land. Tredjelandsborger må søke om oppholdstillatelse.

**Nasjonalt tverretatlig analyse- og
etterretningssenter (NTAES)**
c/o ØKOKRIM
Postboks 2093 Vika
N-0125 Oslo